

УДК 634.11:634.13:631

Толстолік Л. М., Красуля Т. І.

Мелітопольська дослідна станція садівництва імені М. Ф. Сидоренка Інституту садівництва НААН, вул. Вакуленчука, 99, м. Мелітополь, 72311, Україна, e-mail: selecplod6@mail.ru

СКЛАД І ВИКОРИСТАННЯ В СЕЛЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ ГЕНОФОНДУ НАСІННЯЧКОВИХ КУЛЬТУР МЕЛІТОПОЛЬСЬКОЇ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ САДІВНИЦТВА ІМЕНІ М. Ф. СИДОРЕНКА ІНСТИТУТУ САДІВНИЦТВА НААН

Для прийняття ефективних селекційних рішень, що забезпечать створення сортів насіннячкових культур з високою комерційною цінністю, потрібно мати дані про особливості прояву господарсько-цінних ознак вихідних форм в конкретних умовах, зокрема, в умовах Південного Степу України, та про міру реалізації цих ознак у потомстві. Тому створення, поповнення і підтримання в життєздатному стані сортових колекцій, що містять донори та джерела цінних ознак, дає можливість мобілізувати генетичні ресурси яблуні і груші для забезпечення селекційного процесу на півдні Степу України та виконує задачу збереження і класифікації генетичного різноманіття плодових культур.

Генофонд насіннячкових культур в Мелітопольській ДСС імені М. Ф. Сидоренка ІС НААН складається з 215 сортів яблуні, зібраних з 23 країн світу, і 114 сортів груші, що походять з 17 країн. Унікальними є 104 сорти яблуні, та 59 сортів груші, що становить 48 та 52 % колекції генофонду відповідно. Найбільша частка зразків – 23 % сортів яблуні та 37 % сортів груші мають українське походження, друге місце за кількістю зразків займають сорти з Росії та США. Сорти колекції відносяться до 4 видів, у тому числі: яблуні – *Malus domestica* (L.) Borkh., *M. prunifolia* (Willd.) Borkh, груші – *Pyrus communis* L. та *P. pyrifolia* (Burm.).

Свідчення про реєстрацію зразків генофонду рослин в Україні одержали 6 сортів яблуні: 'Мінкар', 'Прима', 'Флоріна', 'Вогник', 'Малахит', 'Каховське' та 6 сортів груші: 'Вікторія', 'Талгарська красуня', 'Посмішка', 'Весільна', 'Катюша', 'Пектораль'. Зареєстровані ознакові колекції, які представлені 111 зразками яблуні та 76 – груші, які походять з 18 та 16 країн світу відповідно.

Селекційна робота з насіннячковими культурами ведеться на станції з 30-х рр. ХХ ст. За останні 5 років у гібридизації обсягом 145 тис. квіток були використані 7 сортів яблуні: 'Мінкар', 'Гала', 'Редфрі', 'Флоріна', 'Ліберті', 'Фуджі', 'Голд Раш' та 8 сортів груші: 'Весільна', 'Конференція', 'Талгарська красуня', 'Киргизька зимова', 'Гранд Чемпіон', 'Ноябрська', 'Діколот', 'Вікторія'. Вони були залучені у схрещування в якості джерел таких ознак, як слаборослість, морозостійкість, посухостійкість, скороплідність, висока врожайність, високі товарні і смакові якості плодів, пізній строк досягання і тривала лежкість плодів. Вказані сорти яблуні також є носіями ознак польової стійкості проти борошнистої роси (*Podosphaera lencotracha* (Ell. et Ev.) Salm.), олігогенної стійкості проти парші (*Venturia inaequalis* (Cooke) Wint.), схильності до регулярного плодоношення, суцільного червоного забарвлення плодів; груші – сумісності з підцепою айва А, стійкості проти

термічного опіку листків, бактеріального опіку (*Erwinia amylovora* (Burrill), грушевої мідяниці (*Psylla pyri* L.), великоплідності, одномірності плодів, високого вмісту БАР. З використанням зразків генофонду створено 45 сортів, з яких 2 сорти яблуні і 10 сортів груші занесені до Державного реєстру сортів рослин, придатних до поширення в Україні, решта – проходять конкурсне сортовипробування.

Отже, генофонд насіннячкових культур МДСС імені М. Ф. Сидоренка ІС НААН містить зразки з селекційно-цінними ознаками, що дає можливість створювати сорти яблуні і груші, які не поступаються інтродукованим за врожайністю та якістю продукції.

УДК 631.527.8:633.12

Троценко В. І., Кліценко А. В.

Сумський національний аграрний університет, вул. Герасима Кондратьєва, 160, м. Суми, 40021, Україна, e-mail: vtrotsenko@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ АЛЛОМЕТРИЧНИХ ПАРАМЕТРІВ У СЕЛЕКЦІЇ ГРЕЧКИ

Серед круп'яних культур України провідне місце належить гречці. Високий попит на крупу гречки визначається унікальними поживними та лікувально-дієтичними властивостями, які притаманні лише їй. Тим не менш, середні врожаї культури невисокі й нестабільні. Саме ці параметри визначають тенденцію до зменшення посівних площ і валового виробництва гречки в Україні. За даними Державного комітету статистики України, розпочинаючи з 2000 року, спостерігається поступове скорочення її посівів із 712,7 до 132 тис. га у 2015 році. Частка гречки в структурі посівних площ зернових і зернобобових культур за цей період зменшилася від 4,6 до 1,2 %. Такий стан справ потребує перегляду селекційних та технологічних підходів до культури гречки, передусім, у традиційних зонах її вирощування.

У біологічному аспекті нестабільність урожайності гречки є результатом низького рівня збалансованості між параметрами розвитку вегетативної сфери та генеративних органів рослин, що ускладнює створення сортів інтенсивного типу та використання відповідних технологій вирощування. Характерним для сучасної культури є знижений рівень забезпеченості генеративних органів продуктами фотосинтезу. Таким чином, одним із основних факторів селекційного покращення культури є контроль параметрів розвитку листової поверхні, а також комплексу пов'язаних із цією ознакою аллометричних параметрів, а саме площі листової поверхні на одиницю маси листків (SLA), вага листків на одиницю маси рослин (LWR) та площа листової поверхні на одиницю генеративних органів (LAR) (Злобін, 89).

Досліди проводилися із селекційними зразками Інституту сільського господарства Північного Сходу НААН та зразками, наданими Устимівською дослідною станцією рослинництва. Як тестер був використаний сорт 'Крупинка', який в умовах зони характеризувався такими показниками: середня тривалість вегетації – 75–80 діб, площа листової поверхні – 0,024 м²,